

Rhône-deltats

vita

Text och foto Petra Carlsson

Hästar

Ett romantiskt skimmer vilar över de vackra vita hästarna som rör sig fritt över oändliga viddar i det natursköna Camargue. Redan Caesar blev så förtjust i hästarna att han lät uppföra stuteri i Arles. Sedan romantiden har mycket hänt. Hästarna från deltat har blandats upp med andra raser, men tack vare att de levt under så naturliga förhållanden under alla år, har de bevarat mycket av sina ursprungliga kännetecken och egenskaper.

Det är tidig morgon då vi lämnar den lilla byn Saint Laurent d'Aigouze i södra Frankrike. Strax efter de sista byhusen försvunnit bakom oss breder fälten och saltängarna ut sig på båda sidor om vägen. Över de vattensköljda vidderna går vita hästar och svarta tjurar och betar i stora hjordar och i vattendragen rör sig rosa flamingor.

Några av hästarna ser man bara ryggen på när den sticker upp bakom den höga vassen.

Vi befinner oss i Camargue, deltaområdet som utgörs av hisnande natur, beläget söder om Rhôneflodens delning i Stora och Lilla Rhône. Det kan verka som om camarguehästarna lever helt vilda, där de går utan grimor över enorma viddar som tycks sakna slut, men så är det inte. Alla har de namn och alla ägs de av någon. Av vem framgår av märket som finns inbränt på länden.

Vi stannar bilen och kliver ur för att beundra hästarna på närmare håll.

En vit häger sitter på ryggen på en av hästarna och följer med när hästen sakta rör sig i det grunda vattnet. Det klafsar om hovarna när några av hästarna närmar sig väggkanten. Hästarna lever på vad träskmarken ger, såväl gräs, vass och sly som undervattensväxter. De har en förmåga att stänga igen näsborrarna så de kan äta rötter och annat som växer under ytan.

Denna förmåga finns nedärvd från camarguehästens förfader, den förhistoriska tundra-ponny, en typ av häst som med sina breda hovar och kraftiga benbyggnad gick säkert i vatten- och sumpmark utan att sjunka ner i gytjtjan.

Tundra-ponny är även andra rasers stamfader, men camarguehästen liknar den fortfarande eftersom den levt under så naturliga förhållanden som är möjligt fram till i dag.

Camarguehästen har dock korsats med andra raser under århundradenas lopp. Bland annat berber och an-

dalusier. Berberhingstarna lämnade avtryck i camarguehästen när morerna på 700-talet drog fram på segertåg genom Iberien upp till Sydfrankrike.

De halvilda hästarna verkar väldigt nyfikna. En av dem kommer fram och hälsar och låter sig bli klappad.

Färden fortsätter förbi pyramidliknande saltberg och vatten. Landskapet skiftar mellan vitt, rosa och blått. Vitt som saltet och hästarna. Rosa som de salta dammarna och flamingofågelnas vingar. Allt under den blå himlen som speglas i kanaler, grunda insjöar och bifloder som mynnar i det närliggande Medelhavet.

Vattnet i etangerna, som de grunda insjöarna kallas, kan vara både sött och salt. Det är såltan som gör att det färgas i olika nyanser av rosa. Allt vatten som sköljer genom landskapet har skapat den unika naturen och gjort området till ett av Europas viktigaste naturområden. Mängder av ovanliga fågelarter flockas här och

Camargue har blivit klassat som nationalpark.

Den vilda södern

Denna del av Frankrike, som är relativt glest befolkad, har kallats Den vilda södern. Och även Frankrike har sina cowboyer. En camarguisk cowboy kallas gardian, ett provencalskt ord som betyder beriden herde.

Här i Provence, som Camargue är en del av, är vägs skyltarna skrivna på både franska och provençalska, som påminner om italienskan. I den sandiga jorden växer sparris, majs och vinrankor. Området är känt för så kallat sandvin. Längs vägarna ligger flera rancher. Vi är på väg mot en av dem, Mas du Daladel Listel, som förutom uppfödning även ordnar turridding för turister.

Dagen innan har jag träffat ranchens ägare, Nicolas Ameraoui, och bestämt att jag ska få följa med och driva in hästarna som ska vara med på dagens ritt. Tillsammans med ett par andra ryttare ska jag få ta del

” Jag försöker föra över min passion för hästarna och min kärlek till Camargue på dem.”

Nicolas Ameraoui

av en gardians arbetsdag. Nicolas är oftast själv den som rider ut för att hämta in hästarna på morgonen. Det är den bästa stunden på dagen tycker han. Att rida ut över vidderna är ett sätt att koppla av.

Men i dag är det hans medhjälpare, Julie Archieri, som ska leda oss över de väldiga vidderna för att leta rätt på alla hästar i flocken. Vid tiotiden ska hästarna som sedan ska med på förmiddagens tur vara borstade och sadlade. Som mest är det 25 hästar som kan gå med på turerna, som kan vara allt från en timme till en hel dag, berättar Julie. Ritterna kan gå över ranchens ägor och den i Frankrike kända vingården Listel, eller ner mot sanddynerna och havet.

Jag blir tilldelad en valack i D-ponnystorlek och sitter upp i en bekväm sadel. Hästarna är inte höga men relativt kraftigt byggda och mycket vikt bärande och kan ridas av både barn och vuxna. De är vanligtvis mellan 140-150 cm i mankhöjd. Det är enbart valacker som följer med på dagens tur.

Det är bara de och hingstarna som rids, förklarar Julie. Stona används uteslutande i aveln.

Härdiga hästar

Solen har redan börjat värma ordentligt när vi skrittar iväg genom grinden som leder ut i det fria. Vassen växer högt i våtmarkerna. I gräset växer vallmor, tistlar och vild havslavendel. I en damm vi passerar simmar en bäver. Det surrar av insekter, men hästarna är vana. De går ute året runt och klarar både myggor och bromsar bra. Rasen är extremt tålig och har anpassat sig under flera tusen år i det skiftande klimatet i träskmarkerna. På somrarna är det stekande hett och

senare på året börjar den hårda mistralvinden att blåsa. På grund av att hästarna lever i detta extrema klimat är de inte färdigvuxna förrän vid fem till sju års ålder. Alla vuxna camarguehästar är skimlar. Fölen föds svarta eller bruna, men med åren blir de allt ljusare, en del blir flugskimlar men de flesta är helt vita.

Även om den vilda södern utgörs av en stark machokultur där det handlar om att visa sitt mod i arbetet och spe-len med tjurarna, så är det också flera kvinnor, likt Julie, som väljer att bli gardian, eller gardianne, som är den feminina formen. En gardian lever i nära relation med sin häst, som ses som en viktig arbetskamrat. Det blir

ofta långa dagar ute i markerna för att inspektera hästar och driva boskap.

På Nicolas ägor går även tjurar, men dem ser vi inget av under dagens ritt. Hästarna är orädda och har ett väldigt gott lynne, vilket gör dem utmärkta som ridhästar. Hovarna är mycket säkra och pålitliga där vi drar fram genom torrt gräs, sand, gytta och våtmarker. Tyglarna hålls i en hand. Den andra är fri för arbetsredskap. Julie har såväl käpp som mobiltelefon.

Jag har bett om att få en häst som inte har problem att stå stilla när jag ska fotografera. Men de tycks utbildade för det här, att kunna utnyttja vilopauserna. Det är inga problem

flocken, som nu är på väg åt andra hållet. Men den vänder tvärt igen när ryttaren visar vägen. Vi fortsätter förbi lågt buskage och pinjedungar, följer upptrampade stigar som leder till en grund flod som vi tar oss över. Vattnet når hästarna högt över magen och vi blir våta om fötterna.

Efter en stund ser vi flera vita hästar bakom buskarna. Jag tror först att vi hittat de resterande hästarna, men förstär snart av Julies min att det är samma hästar som vi sett tidigare. Vi fortsätter i snabbt tempo i den varma vinden.

Julies telefon ringer och vi får snart kontraorder om att strunta i de resterande hästarna och komma tillbaka så fort som möjligt till gården. I snabb galopp driver vi de fria hästarna framför oss. Väl på gårdsplanen vet de fria hästarna sin plats och går in i sina olika spiltor för att äta. Bara i en blir det trångt, när två hästar går in samtidigt. Den ena går lugnt ut igen, går bort och dricker lite och strosar runt på gårdsplanen. Hästarna går runt mellan vattenrännorna och spiltorna utan att bråka. Här råder frihet och harmoni.

Förutom möjligen för en get som står uppbunden, ivrigt påpassad av en liten hund som självmant tagit på sig rollen som vakthund.

Nicolas, som nu anlant säger inte mycket mer än Bonjour och ça va? innan han kastar sig upp på en av de sadlade hästarna och rider i väg i mycket snabb galopp ut över de stora vidderna. Efter en minut syns bara dammet från gruset som sprutar bakom hans häst och snart är ekipaget uppslukat av vildmarken.

Om Nicolas har telepatisk förmåga med sina hästar, eller om han drivs av erfarenhet, vet jag inte, men det dröjer inte länge innan han är tillbaka med den förrymda flocken. Några av dagens ridande turister har börjat samlas på gården, där Julie håller på att sadla och tränas de övriga hästarna som ska med. Även Nicolas ungeson, som tycks gå i sin faders fotspår, har dykt upp och håller ett öga på hästarna. De behöver inte bindas upp, de står bara lugnt och väntar på sina ryttare. De har varit med förr.

Jag passar på att se mig om på gården. På framsidan, intill ett träd, reser sig två gravstenar. Det visar sig vara hästgravar. Jean, som varit med på ritten, berättar att de allra mest betydelsefulla hästarna och tjurarna får sina

egna gravar. Både hästar och tjurar begravs stående.

Camarguehästarna är kända för att leva ovanligt länge, ofta blir de över 25 år gamla. Nuförtiden pensioneras de oftast i 20-årsåldern och tas ur arbete och får enbart njuta friheten i markerna.

Borta i en liten träbod ångar det från nykokta musslor, som vi blir serverade tillsammans med vitt bröd och rosévin.

En manadier

När Nicolas kommer tillbaka gör han oss sällskap i skuggan under ett parasoll, där vi svalkar oss med vin och vatten. Nicolas berättar att han är "född" bland hästarna i Arles. Sedan barnsben har han levt med hästar, trots att varken hans pappa eller någon annan i familjen är gardian. Så fort han var ledig från skolan sökte han sig till rancherna. Nu är han manadier, uppfödare. Hit till Mas du Daladel Listel kom han först som anställd. Han tog över ranchen 2001 efter att ha avlagt examen i Saumur, den berömda franska ridakademien, vilket krävs för att få öppna eget inom hästnäringen i Frankrike, berättar Nicolas.

Nu har han 30 hästar och en anställd på sin manade, som en ranch med godkänd uppfödning kallas. För att få kallas manade ska man ha minst fyra avelsston. De ska gå ute året runt på minst 20 hektar mark. Det är inte bara generna som påverkar avkomman, även miljön är mycket viktig. För att få kallas en renrasig camarguehäst måste fölen födas i frihet.

Av de 30 hästarna är tre hingstar. Hingstarna kan provas för att bli godkända för avel tidigast vid tre års ålder. Förutom att visas vid hand och ridas i olika gångarter, får de också göra prov på tri de betail, boskapsarbete. Förutom att driva boskap och rida ut med turister tar Nicolas emot hästar för tillridning. Det är många uppfödare som ringer och ber honom rida in deras hästar. Mestadels är det camarguehästar, men även andra raser.

Att utbilda unghästar är hans egentliga yrke, förklarar han, men för att få pengarna att rulla in tar han också emot turister. Förr i tiden gick hästarna i fritt tillstånd mycket länge än i dag, berättar Nicolas. Då började man titta på vilka man skulle rida in i treårsåldern. Nu gör man det redan vid ett års ålder och man börjar rida

att växla mellan snabb galopp och stillastående. Efter ett tag, när vi på avstånd kan skymta ett dussin hästar, föreslår Julie att ta min häst i ledtygel, så jag inte ska behöva bekymra mig om annat än att fotografera. Det är en ny upplevelse, att förlita mig till en annan ryttare och inte själv kontrollera hästen jag har under mig. Han drar fram i rask trav, medan jag iakttar den vita flocken långt borta i min sökare. Nu handlar det om att överlämna sig och att ha tillit.

Men snart blir jag bortkopplad och självständig igen. Vi måste öka tempot för att hitta de övriga hästarna.

Vi följer Julie, alla utom en häst, som tänker följa med den nyfunna

dem när de är två och ett halvt år.

Fölen samlas in när de är ett år och brännmärks för att man ska veta vilken flock de tillhör. Stona får oftast gå kvar i det vilda hela livet och bara ägna sig åt avel.

När hästarna rids in använder Nicolas inte brett utan lär dem att styras enbart genom tryck på nosryggen. Han använder en kapson gjord av en kedja. Senare kombineras den med stångbett, förklarar Nicolas och hämtar ett fotoalbum och visar unghästar under inridning.

- Det handlar om att få en lyhörd och vändbar häst som klarar av snabba tempoväxlingar.

En och annan häst försöker kasta av sin ryttare. Men en gardian har säker sits och snabb reaktionsförmåga. Flera håller på med rodeo och de som är mest macho rider på de vilda tjurarna i arenorna.

- Den här hästen är såld till Tyskland, säger Nicolas och pekar på en av bilderna. Han har även sålt några

hästar till Sverige, berättar han.

Det som framför allt kännetecknar camarguehästen är att den är mycket robust och okomplicerad, menar Nicolas. Den klarar av en enorm hetta liksom en fruktansvärd kyla och kan gå ute året runt. Den är också väldigt lyhörd och lättlärd. Hästarna är populära och används såväl i working equitation och western som hoppning, klassisk dressyr, distans, körning, hästpolo och inom cirkusen.

Nicolas har fått många vänner bland ryttarna som kommit för att rida med på hans turer, berättar han. Många återkommer. Holländska, tyska och italienska turister. Och nu också många från de gamla öststaterna.

- Jag försöker föra över min passion för hästarna och min kärlek till Camargue på dem, säger Nicolas, innan han går och hämtar en av sina hästar. Han svingar sig lätt upp i sadeln och visar hur camargueridning ska gå till; med snabba tempoväxlingar och tvära stopp.

FAKTA

Camarguehästen

Det finns uppskattningsvis mellan 5000 - 6000 camarguehästar i världen och då finns merparten i Frankrike. Camarguehästar som benämns sous berceau (inom vaggan) föds inom ett område begränsat av Montpellier i väster, Tarascon i norr och Fos Sur Mer i öst. Hästar födda utanför detta område kallas hors berceau (utanför vaggan).

Alla hästar i en flock registreras för att kunna identifieras. Förutom att de får symbolen för sin manade inbränd på länden märks de också med ett nummer och en bokstav. Bokstaven står för året de är födda och siffran visar i vilken ordning de har fötts i flocken under det året. Hästen döps utifrån det år den är född. Hästar födda under 2008 får ett namn som börjar på U.

Även i Sverige finns sedan några år en uppfödare, Mas Boulanger, i Kristianstad. Enligt Svenska Camarguehästföreningen finns för närvarande ett 30-tal camarguehästar i Sverige. (De som finns registrerade bland medlemmarnas hästar).

Ridning i Camargue

La Cabane du Daladel/ Mas du Daladel Listel, ranchen är belägen mellan Aigues-Mortes och Saintes Maries de la Mer. Tel: (+33) 04 66 73 52 08, www.listel.fr

Turistbyrån i Saintes-Maries de la Mer ger ut en broschyr över olika turridningsarrangörer (Promenade à cheval); med turer från en timme till flera dagar: [www.saintesmaries.com / info@saintesmaries.com](http://www.saintesmaries.com/info@saintesmaries.com)

Boktips

På franska bland annat "L'équitation Camargue" av Bernard Roche (ordförande i förbundet för camarguisk ridning och en av de mest kunniga inom ämnet). På svenska finns "Camargue - Vår del av Provence" av Jean och Monica Benoit, Edition Lou Castelet (www.loucastelet.eu) som handlar om Camargue i stort och har många vackra inspirerande bilder.

Svenska Camarguehästföreningen har mycket information och spännande länkar. Tack för hjälp med information!: www.camarguehast.se